

Людмила Морозова, Ліана Зеленська

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Горлівський інститут іноземних мов

Україна

ПРО ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ МАРОККАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В НІМЕЦЬКОМОВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ОПОВІДАННЯХ РАШИДИ ЗУБІД

Мережева література, яка бере початок з 90-их років ХХ ст., вже пережила етап свого становлення, опосередкованим свідченням чого можна вважати появу літературознавчих розвідок, присвячених теоретичному осмисленню природи мережевої літератури, форм її існування, її жанрової системи тощо [1-10]. Проте поза увагою дослідників наразі залишається гендерний аспект мережевої літератури, зокрема функціонування у ній гендерних стереотипів. З цього погляду нашу увагу привернули німецькомовні електронні оповідання Рашиди Зубід, розміщені на літературній платформі e-Stories.de. у 2012 році. За своєю тематикою та проблематикою вони належать до «жіночої» прози, їхньою «родзинкою» є деталізований, як для жанру електронного оповідання, опис життя трьох поколінь марокканських жінок ХХ століття, що є маловідомим та безперечно цікавим для європейського читача, основного користувача цієї літературної платформи. З іншого боку, ці оповідання містять багатий фактичний матеріал стосовно гендерних стереотипів щодо жінок у марокканській культурі ХХ століття, вивчення яких і є метою нашої статті.

За вихідну тезу нам править розуміння гендерних стереотипів як узагальнених уявлень про чоловіків і жінок, які виявляються

насамперед як гендерно-рольові стереотипи, що стосуються прийнятності різноманітних ролей і видів діяльності для чоловіків і жінок, а також як стереотипи гендерних рис, тобто психологічних та поведінкових характеристик, притаманних чоловікам і жінкам [11, С.158]. Тому методологічно ми будемо аналізувати електронні німецькомовні оповідання Рашиди Зубід з точки зору відбиття в них типових гендерно-рольових стереотипів трьох поколінь марокканських жінок, які народилися, відповідно, в десяти, тридцяті та п'ятдесяти роки ХХ століття.

Рашида Зубід народилася 31 грудня 1959 року у м. Фес, Марокко, у 80-их роках ХХ століття навчалася в університеті Йоганеса Гутенберга у м. Майнц, Німеччина, та в Німецькому університеті адміністративних наук у м.Шпейєр, Німеччина. Вона захистила дисертацію з арабістики, семістики та проблем Середнього Сходу, наразі є професоркою університету Мохамеда V у м. Рабат, Марокко. На літературній платформі e-Stories.de. почала публікуватися з 2012 року, станом на сьогодні тут розміщено 10 електронних оповідань, 24 вірші німецькою мовою та 1 вірш англійською мовою її авторства.

Обрані нами для гендерного аналізу електронні німецькомовні оповідання Рашиди Зубід утворюють своєрідний цикл, подібний до «сімейної хроніки», хронологічно першим за зображеними у ньому подіями виступає оповідання «Meine Mutter» («Моя мати») [12], за яким слідує оповідання «Meine Halbgeschwister mütterlicherseits» («Мої зведені брати та сестри з боку матері») [13], «Liebe auf den ersten Blick» («Кохання з першого погляду») [14], «Goodbye morocco» («Прощавай, Марокко») [15], «Aller Anfang ist nicht schwer» («Не всі начала важкі») [16]. Відправною точкою цього циклу можна вважати жіночу долю Фатіми, народженої в 30-ті роки ХХ століття у заможній марокканській родині. Іншими, хоча і другорядними, героїнями виступають її мати, народжена в десяти роки ХХ століття, та її старша сестра Зухра, яка через лікарське недбальство та байдужість чоловіка передчасно померла від кровотечі відразу після пологів.

Однак головним персонажем цього циклу оповідань є народжена наприкінці 50-тих років ХХ століття героїня-розповідачка, адже саме від неї, під її кутом зору, читач дізнається про реальне життя трьох поколінь марокканських жінок. Маємо зазначити, що розташування всіх цих оповідань на літературній платформі e-Stories.de. у

тематичному розділі «Autobiographisches» («Автобіографічне»), як і наявні в аналізованих нами оповіданнях численні збіги з фактами особистої біографії Рашиди Зубід (напр. навчання в університеті міста Фес, переїзд на навчання до Німеччини тощо) дають підстави говорити про максимальне зближення Рашиди Зубід як авторки оповідань з їхньою героїнею-розповідачкою, що, в свою чергу, створює в читача ілюзію максимальної достовірності та реалістичності зображених подій.

Як відомо, марокканська культура ХХ століття сформувалася під впливом мусульманства, найпоширенішими гендерними стереотипами стосовно жінок в ньому дослідники вважають такі:

- за канонами ісламу жінка - людська істота «другого сорту»;
- мусульманські жінки є для чоловіків прислугою, предметом для принижень, що позбавлені будь-яких прав і свобод;
- чоловік мусульманки є тираном, деспотом і багатоженцем. Його дружини не виходять з дому без дозволу і супроводу;
- мусульманок видають заміж насильницьким шляхом за некоханого чоловіка;
- жінки мусульман не учаться і не працюють;
- мусульманських жінок примушують носити хіджаб [17, С.12-14]

Здійснений нами гендерний аналіз електронних оповідань Рашиди Зубід показав, що більшість з названих вище гендерних стереотипів щодо жінок були наявні в марокканському суспільстві ХХ століття. Зокрема, про типове для тогочасного марокканського суспільства ставлення до жінки як до чогось «другорядного» свідчить згадувана в оповіданні «Моя мати» життєва обставина – дата народження дівчинки не фіксувалася у відповідному державному органі реєстрації відразу після народження: «Als meine Mutter geboren wurde, war es nicht üblich bzw. nicht Pflicht die Geburten beim zuständigen Standesamt anzumelden» [12]. Більше того, за тогочасним звичаєм дівчат ставили рік народження раніше за їхніх братів, щоб мати змогу якомога раніше видати їх заміж: «Man legte höchstwahrscheinlich keinen großen Wert auf das genaue Geburtsdatum der Kinder, machte jedoch die Mädchen viel älter als die Brüder, so dass sie früh heiraten könnten» [12].

Таке зневажливе ставлення марокканського суспільства до жінок відображалось і на їхньому вихованні, так, навчатися у школі мали

насамперед сини, подекуди старша донька, молодших доньок, як Фатіма, навіть попри їхнє бажання вчитися, з дитинства привчали до хатньої роботи: «Ihre beiden Brüder sowie ihre ältere Schwester durften eine Koranschule und danach eine Kolonialschule besuchen, sie jedoch nicht, obwohl sie davon träumte und diesen Wunsch des Öfteren äußerte» [12].

За таких обставин марокканські жінки, народжені в десяти та тридцяті роки ХХ століття, не мали шансу на саморозвиток та самореалізацію, тому і залишалися впродовж життя мовчазними, покірними та слухняними, як мати та сестра Фатіми.

Ще один гендерний стереотип марокканської культури ХХ століття пов'язаний з традицією раннього одруження з обраним родиною жінки чоловіком, що поєднує описані в оповіданні «Моя мати» долі двох поколінь марокканських жінок - народжених у 30-ті роки ХХ століття Фатіми та її старшої сестри Зухри та народженої в десяти роки їхньої матері. Усіх цих жінок рано видали заміж, Фатіму в дев'ять років, а Зухру в п'ятнадцять років, за чоловіків родина обрала для них бізнес-партнерів батьків, значно старших за них. У випадку Фатіми їй обрали темношкірого чоловіка, схожого на ворона, що викликало в неї, дев'ятирічної дитини, жах: «Es war unglaublich, was sie vor sich wurzelnd sah; sie konnte ihre Augen nicht glauben: „Es war ein kolossaler, hässlicher, rabenschwarzer älteren Mann» [12]. Тому вона втекла від нього у шлюбну ніч і повернулася до своєї родини тільки після запевнення матері та старшого брата, що її не повернуть чоловіку: «Meine Mutter wurde eine Woche nach ihrer Verheiratung noch jungfräulich geschieden. Sie kam wieder nach Hause, erst als man ihr versicherte, dass sie nicht zurück zu dem genannten Ehemann gehen musste» [12].

Проте з віком Фатіма усвідомила безперспективність такого відкритого протесту проти нав'язаного власною родиною чоловіка і покірно вийшла заміж за значно старшого за неї, також темношкірого, володаря продуктових магазинів і плантацій фінікових пальм: «Im Jahre 1950, kurz nach der ersten Scheidung meines ältesten Onkels, wurde meine Mutter einem anderen älteren, jedoch liebevollen, und ebenfalls farbigen Geschäftsmann aus der städtischen Azrou im mittleren Atlas verheiratet. Sie wusste, dass es diesmal nicht mehr möglich war, ihn abzulehnen und wieder von seinem Zuhause abzuhaufen» [13].

Тож, очевидно, що марокканським жінкам з дитинства нав'язували єдино можливу для них соціальну роль – слухняної доньки, яка має покірно прийняти обраного для неї родиною чоловіка та будувати з ним щасливе родинне життя. Непрямим свідченням цього є і згадуваний у цьому оповіданні звичай - під час весілля наречена мала приховувати під хусткою своє обличчя, зняти хустку мав право тільки її чоловік у шлюбну ніч: « Sie durfte ihr erstickender dichter Schleier gar nicht aufheben. Dies sollte ihr Ehemann vor der Hochzeitsnacht, der Nacht ihrer Entjungferung, tun» [12].

Наступні гендерні стереотипи репрезентують традиційний розподіл ролей у марокканській родині: чоловік як годувальник родини має працювати і забезпечувати матеріальні потреби усіх членів родини, а також представляти свою родину в офіційних інстанціях, вирішувати різноманітні питання бюрократичного характеру, пов'язані з документами тощо. Жінка як хранителька домашнього вогнища має вести домашнє господарство і сама вирішувати всі побутові проблеми, які марокканські чоловіки вважають повсякденним дріб'язком, до кола її обов'язків входить також і виховання дітей.

Саме такими були стосунки на початку ХХ століття в родині матері Фатіми, чоловік якої працював суддею, а вона опікувалася домашніми справами та ткала килими: «Meine Großmutter war viele Jahre jünger als ihr Ehemann. Sie war die Tochter seines Geschäftsfreundes Idrissi Sufi, der Islamrechtler war. Sie war eine richtig verwöhnte Ehefrau und wurde von schwarzen Dienerinnen bedient. Sie hatte nie selbst geputzt oder ihre Kinder selbst gewickelt. Selbst in der Küche sollte sie nur Anweisungen erteilen und wieder in ihrem Gemach verschwinden, um sich Freizeitbeschäftigungen, wie Wollspinnerei oder Teppichweberei, zu widmen» [12].

У 50-60-ті роки ХХ століття аналогічними були стосунки між Фатімою та її чоловіком у її другому шлюбі, про що згадується в оповіданні «Мої зведені брати та сестри з боку матері»: «Er und seine Brüder waren Händler und besaßen seit Generationen Lebensmittelläden in Azrou sowie Dattelpalmenplantagen in den Oasen von Ghriss, ein Gebiet nächst der Stadt Errachidia in der Region Tafilalt. Die Geschäfte liefen sehr gut. Ein Jahr nach der Geburt meines Halbbruders Mohammed Rafik gebar meine Mutter ihr zweites Kind, meine dunkelhäutige Halbschwester Najma. Der stolze zweifache Vater war sehr glücklich und feierte jede

Geburt, als wäre sie eine Hochzeit. Er hatte eine gute Beziehung zu den Brüdern meiner Mutter». [13].

За такою ж моделлю у 80-ті роки ХХ століття будувала свої стосунки з чоловіком героїня-розповідачка оповідання «Не всі начала важкі», коли всі бюрократичні питання щодо перебування їх як іноземних студентів у Німеччині вирішував її чоловік: «Ich ging mit Angela die Stadt besichtigen und Abdou und Behnam gingen die übrigen bürokratischen Angelegenheiten für uns zu erledigen» [16]. Проте купити курицю-гриль у німецькому супермаркеті, не знаючи німецької мови, мала сама героїня-розповідачка, для чого вона вдалася до ще одного стереотипу – квоктати як курка перед продавчиною, не врахувавши однак відмінності в звуконаслідуванні різних мов: «Ich machte dann die Krähen eines Huhns, nämlich: «Kukuusche!». Sie beobachtete mich belustigt und lachte lauthals; ich wusste in diesem Moment nicht, dass die Laute der Tiere von Land zu Land unterschiedlich waren» [16]. Порозумітися з продавчиною вдалося в інший спосіб – показавши на курку-гриль и назвавши її англійською: «Plötzlich händigte sie einem Kunden ein gegrilltes Hähnchen aus. Ich zeigte darauf und sagte wieder: «this is chicken!!!» Sie schaute auf das Hähnchen, lachte wieder und sagte: « Warum sagen Sie das nicht gleich?»» [16]. Таким чином, традиційний розподіл ролей у марокканській родині залишався незмінним упродовж трьох поколінь, від початку до 80-их років ХХ століття включно.

Іншим соціально значущим в марокканському суспільстві гендерним стереотипом є обов'язок жінки народити сина-спадкоємця, показовою у цьому сенсі є доля Зухри, яка через відсутність лікарської допомоги і байдужість чоловіка втратила одну з доньок-близнючок і померла від кровотечі після пологів: «Nachdem sie eine gesunde Tochter zuhause gebar, litt sie an starken Blutungen, die die traditionelle Hebamme nicht zu stoppen wusste. Sie wurde ohnmächtig bevor sie ihr Zwillingssbaby gebar. Demzufolge organisierte man eine Transportmöglichkeit in dem nächstgelegenen Krankenhaus in der Gemeinde Merirt bei Khenifra. Doch kam sie zu spät an; sie starb bevor sie ärztliche Hilfe bekam. Man konnte auch das zweite Baby gar nicht retten» [12]. Ця ситуація вразила і тим, що лікарі не оглянули тіло новонародженої доньки, тому ніхто напевно не знав, чи не поховали новонароджену живою: «Das Ungeborene war höchstwahrscheinlich

noch nicht tot und wurde mit der Mutter lebendig begraben, wie man danach erzählte» [12].

Аналогічна ситуація трапилася і в родині старшого брата Фатіми, який у першому шлюбі відразу після пологів залишав напризволяще: свою дружину і новонароджену дітей через те, що народилася саме донька: «Die Ehe dauerte nur ein Jahr, da sie eine Tochter und nicht einen Jungen zu Welt brachte. Dies war Grund genug für ihn sich von ihr sofort nach der Entbindung scheiden zu lassen» [12]. Так само він вчинив і в лругому шлюбі: «Eines Tages besuchte sie ihr ältester Bruder, um ihr mitzuteilen, dass er zum zweiten Mal heiratete und sich scheiden ließ, da ihm wieder die zweite Ehefrau eine Tochter gebar. Er verließ sie und die neugeborene Tochter mittellos» [13]. Така байдужість брата до долі свої доньок обурювала Фатіму, однак причиною такого зневажливого ставлення вона вважала «чоловічу» природу брата, а не нав'язані суспільством стереотипи: «Er ist männlich und verzichtete auf seine Frauen und seine frisch geborenen Töchter» [13].

Більш вдало у цьому сенсі склалася доля самої Фатіми, яка попри свій страх перед пологами після трагічної смерті старшої сестри Зухри народила в другому шлюбі первістка, сина- спадкоємця родини, за що і отримала кохання чоловіка: «Zehn Monate nach der Hochzeit brachte sie einen matthäutigen schönen Sohn zu Welt. Er war der Stolz der Familie. Ihr Ehemann war sehr glücklich und verwöhnte sie rund um die Uhr» [13].

Тож, навіть цілком шанована роль матері високо цінувалася в марокканському суспільстві лише за умови народження жінкою сина-спадкоємця, долі доньок цікавили родини лише з огляду на їхнє вдале заміжжя.

Ще одним успадкованим від мусульманства гендерним стереотипом марокканської культури ХХ століття є невизнання за жінкою можливості займатися бізнесом через її обмежені розумові здібності, з чим на власному досвіді зіткнулася Фатіма. За кілька років щасливого шлюбу і народження дітей її чоловік раптово загинув, а його родина попри звичай відмовилася надати їй право успадкувати майно чоловіка і самостійно розпоряджатися ним, побоюючись втратити багатство після її нового одруження: «Obwohl er wohlhabend war bekam meine Mutter kein Erbe, da seine Brüder wussten, dass sie noch jung war, um alles selbst richtig verwalten zu

können. Außerdem befürchteten sie, dass sie wieder heiraten würde und aus dem Familienbündnis käme» [13]. Вимушена повернутися до власної родини, Фатіма зіштовхнулася з небажанням матері та брата взяти відповідальність за неї та її дітей, тому й почала заробляти собі на життя сама, допомагаючи на кухні у родині вчителів- французів. Ця подія стала поворотною віхою в її житті, адже вона отримала шанс на самостійне життя, побачила іншу, європейську, модель родинних стосунків, а невдовзі змогла сама обрати собі третього чоловіка, шеф-кухаря готелю, в якому вона працювала після переїзду до міста Іфран.

Однак вирішальним у цьому виборі чоловіка став ще один стереотип – майбутній чоловік має замінити дітям батька, тому одружитися вона вирішила лише після обіцянки майбутнього чоловіка стати турботливим, добрим і надійним батьком її дітей: «Der Chefkoch des Hotels, wo sie als Küchenhilfe arbeitete verliebte sich von Kopf bis Fuß in sie. Er verliebte sich gleichzeitig in ihrer waisen Kinder und versprach ihr, ihnen ein guter fürsorglicher und zuverlässiger Vater zu sein» [13]. Вочевидь, основою третього шлюбу Фатіми не стало її кохання, фактично це було типово жіноче бажання захистити своїх дітей та забезпечити їм краще майбутнє. Таким чином, зміна соціальної ролі Фатіми з жінки-домогосподарки на працюючу жінку не привела до суттєвої зміни її іншої ролі -матері, хранительки родини, що відповідало гендерним стереотипам тогочасного марокканського суспільства.

Міцновкоріненою умарокканському суспільствівиявилася жорстка регламентація стосунків між чоловіками і жінками та, відповідно, суворий контроль за поведінкою жінок з боку членів родини чоловічої статі, що залишилося незмінним також і в марокканському суспільстві 80-их років ХХ століття. Наприклад, під час лекції в університеті міста Фес хлопці сиділи окремо від дівчат, проте героїня-розповідачка оповідання «Кохання з першого погляду» ризикнула сісти разом з хлопцем, який їй сподобався, що викликало в неї бурю почуттів: «Ich hörte sein Herz schlagen, das Blut in seinen Adern fließen; ich roch seinen Atem und schlüpfte blitzschnell in seinen Wesen und fand sofort Zuflucht in seiner Seele, in seinem Herzen. Ich sah unsere beiden Herzen sich umarmen» [14]. На його запрошення після лекції вони пішли до кафетерію, хоча в університеті вважалося, що туди ходять тільки непристойні дівчата: «Ich traute mich nie, in die Cafeteria zu gehen, da

dort üblicherweise nur unanständige Studentinnen gingen, hieß es» [14]. Під час чаювання героїня постійно озиралася по сторонах, тому що боялася, що її разом з хлопцем побачить молодший брат або його друзі, які її видадуть: «Ich wollte auch meinem jüngeren Bruder, der an der gleichen Universität Rechtswissenschaften studierte, ausweichen, da er überall Freunde hatte, die mich verpetzen würden, wenn sie mich dort sähen» [14]. Через страх покарання з боку власної родини дівчина іншим разом відмовилася пообідати разом з коханим у студентській їдальні на очах у інших студентів: «Einmal fragte er mich, ob ich mit ihm in der Mensa zum Mittag essen würde. Ich war enttäuscht, da er doch wusste, dass ich neben der Fakultät wohnte und dass dies für mich nicht in Frage käme und gar nicht selbstverständlich wäre. Außerdem spionieren mein Bruder immer hinter mir her und würde mir den Hals umdrehen, wie er immer zu sagen pflegte, wenn er wüsste, ich würde mich mit einem Studenten an der Fakultät herumtreiben» [14].

Відмінності у вихованні та поведінці марокканських дівчат та юнаків далися взнаки, коли героїня-розповідачка вищезгаданого оповідання відмовила коханому піти до нього додому на побачення за відсутності його батьків: «Nach zwei Tagen kam er wieder zu mir und fragte mich, ob ich ihn zu Hause besuchen würde, da seine Eltern verreist wären und die Bude würde dann frei sein. Ich war zutiefst verzweifelt und wusste nicht mehr, wohin mich meine Liebe für ihn führen würde. Selbstverständlich hatte ich nie vor, mich seinen Gelüsten zu unterwerfen, nur um neben ihm zu sein» [14]. Це свідчить про легковажне ставлення цього молодого марокканця до жінок, не в останню чергу зумовлене впливом «вільного кохання», запозиченого марокканською університетською молоддю від європейського студентства. З її боку, ця відмова є наслідком суворого, регламентованого нормами мусульманства, виховання, згідно з яким Бог обирає для жінки пару: «Es war kein Zufall, es war unser segensreiches Schicksal, uns einander wieder zu begegnen, um den gleichen gemeinsamen Lebensweg miteinander zu gehen, um unsere Seelen miteinander unendlich schweben, verschmelzen zu lassen» [14].

Кардинальні зміни спостерігаються у долях марокканських жінок, народжених у п'ятдесяті роки ХХ століття, так Фатіма, у прагненні дати своїй доньці шанс на краще життя, керувалася іншим стереотипом – навчання та життя у Німеччині, краще за життя в Марокко. В полоні цього стереотипу в той час було багато марокканців, зокрема в

оповіданні «Прощавай, Марокко» Німеччина згадується як країна мрій багатьох марокканських студентів у 80-ті роки: «*das Traumland vieler marokkanischen Studenten in den achtziger Jahren*» [15]. Все ж Фатіма та її чоловік дозволили доньці поїхати до Німеччини тільки після заручин з майбутнім чоловіком, тобто фактично керувалися вкоріненим століттями мусульманства стереотипом – жінка має залишити свою родину тільки після заміжжя, разом з чоловіком. Не в останню чергу, такому рішенню посприяло і те що за два роки до описаних подій вони вже відправили на навчання до Німеччини свого зарученого сина, старшого брата героїні-розповідачки: «*Meine Eltern hatten schon vor zwei Jahren meinem älteren Bruder den Reisesegen zur Vermählung und Fortbildung in Frankreich gegeben*» [15]. Тож, навіть у 80-ті роки ХХ століття усі важливі рішення ухвалювалися в марокканській родині насамперед стосовно чоловіків та на користь чоловіків, жінки ж мали покірно слідувати визначеній для них батьками долі.

Отже, здійснений нами гендерний аналіз електронних німецькомовних оповідань Рашиди Зубіддає підстави говорити про те, що в марокканській культурі ХХ століття гендерно-рольові стереотипи щодо жінок сформувалися під значним впливом мусульманства.

Найпоширенішими та суспільно значущими ролями марокканських жінок, народжених у десяти, тридцяті та п'ятдесяті роки ХХ століття, були такі: жінка як слухняна донька, жінка як покірна дружина, жінка як турботлива мати, яка має народити сина-спадкоємця, жінка як зразкова домогосподарка.

Долі двох поколінь марокканських жінок, народжених, відповідно, в десяти та тридцяті роки ХХ століття, визначали наперед такі гендерні стереотипи:

- серед членів родини жінки, особливо доньки, мають другорядне значення, тому не слід приділяти особливої уваги їхній освіті та давати їм шанс на саморозвиток;
- доньку слід якомога раніше видати заміж, при цьому родина має право обрати їй чоловіка, виходячи з інтересів родини, не враховуючи її почуттів до нього;
- жінка не має права самостійно вести бізнес через брак розумових здібностей або, у випадку вдовства, через можливість передати цей бізнес новому чоловіку після повторного шлюбу;
- при повторному шлюбі нового чоловіка має схвалити рожина

жінки, він же має насамперед замінити дітям батька, почуття жінки до нього не відіграють великої ролі.

Впродовж усіх трьох поколінь незмінними залишилися такі гендерні стереотипи щодо марокканських жінок ХХ століття:

- чоловік має бути годувальником, матеріально забезпечувати потреби усіх членів родини, жінка має вести домогосподарство та опікуватися дітьми;

- члени родини чоловічої статі (батько, брат, чоловік тощо) мають суворо контролювати поведінку членів родини жіночої статі (донька, сестра, дружина тощо);

- жінка має право залишити свій батьківський дім тільки разом з чоловіком, щонайменше після заручин.

Зміни в соціально-політичному житті 80-их років ХХ століття спричинили появу такого гендерного стереотипу марокканського суспільства, як: життя та навчання за кордоном дають більше шансів жінці на щасливе майбутнє в тому разі, коли вона робить це разом зі своїм чоловіком.

Перспективу наших подальших досліджень вбачаємо в гендерному аналізі електронних німецькомовних оповідань, написаних чоловіками, уродженцями Марокко, що дасть змогу висвітлити «чоловічі» виміри гендерних стереотипів щодо жінок у марокканській культурі ХХ століття.

Список використаної літератури

1. Бурцева Е.А. Жанры сетевой литературы. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=14665> (електронні ресурси).

2. Бычкова О.И. Сетевая литература: вопросы формы и стиля. Наследие веков. 2015. №2. С.55-59.

3. Дербеньова Л.В. Літературний комп'ютерний феномен у комунікативно-мережевій культурній парадигмі. Гілея: науковий вісник. 2013. № 76. С. 151–153.

4. Завадський Ю. Р. Типологія й поетика мережевої літератури і сучасне західне літературознавство: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.06. Тернопіль, 2006. 21 с.

5. Ким Л. Р. Сетевая литература: теоретические аспекты изучения: автореф. дис... канд. филол. наук: 10.01.08. Москва, 2018. 24 с.

6. Маркова В. Феномен мережевої літератури: книгознавчий аспект. Вісник Книжкової палати. 2015. № 1. С.42-45.

7. Матвеева В. Е. Мережева література як невідомна складова сучасного літературного процесу (на прикладі творчості запорізьких поеток І. Сажинської та О. Ольшанської) URL: http://ukrlit-2017.blogspot.com/2019/02/blog-post_97.html (електронні ресурси).

8. Рослый А.С. «Сетевая литература» как феномен актуальной словесности. Научная мысль Кавказа. 2014. №1. С.149-153.

9. Фісенко Т. Теорія мережевої літератури як новий літературознавчий дискурс. Питання літературознавства. 2006. Вип. 71. С. 268 – 279.

10. Чередник Л. А. Онлайн-література: проблеми и перспективы развития. URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1005> (електронні ресурси).

11. Оксамитна С.М Гендерні ролі та стереотипи. Основи теорії гендеру. К.: «К.І.С.», 2004. С. 157-181

12. Rachida Zoubid Meine Mutter. URL: <https://www.e-stories.de/view-kurzgeschichten.phtml?35001>http://sej.org.ua/5_2017/32.pdf (електронні ресурси).

13. Rachida Zoubid Meine Halbgeschwister mütterlicherseits. URL: <https://www.e-stories.de/view-kurzgeschichten.phtml?35007>http://sej.org.ua/5_2017/32.pdf (електронні ресурси).

14. Rachida Zoubid Liebe auf den ersten Blick. URL: <https://www.e-stories.de/view-kurzgeschichten.phtml?35228>http://sej.org.ua/5_2017/32.pdf (електронні ресурси).

15. Rachida Zoubid Goodbye morocco. URL: http://sej.org.ua/5_2017/32.pdf <https://www.e-stories.de/view-kurzgeschichten.phtml?35186> (електронні ресурси).

16. Rachida Zoubid Aller Anfang ist nicht schwer. URL: <https://www.e-stories.de/view-kurzgeschichten.phtml?35203>http://sej.org.ua/5_2017/32.pdf (електронні ресурси).

17. Беліков О.В., Масальський В.І, Сучасні мусульманки в Україні: стереотипи і реалії. Наука. Релігія. Суспільство. 2011. № 2. С. 11-18.

Резюме

Стаття присвячена вивченню гендерних стереотипів щодо жінок на матеріалі німецькомовних електронних оповідань Рашиди Зубід. Шляхом аналізу гендерно-рольових стереотипів, що стосуються прийнятності різноманітних ролей і видів діяльності трьох поколінь марокканських жінок ХХ століття, авторка статті приходить до висновку про вкоріненість основних гендерно-рольових стереотипів мусульманства (жінка як слухняна донька, жінка як покірна дружина, жінка як турботлива мати, яка має народити сина-спадкоємця, жінка як зразкова домогосподарка) в марокканському суспільстві ХХ століття.

Ключові слова: мережева література, літературна платформа, електронне оповідання, гендерний стереотип, гендерно-рольовий стереотип

Summary

The article is devoted to the study of gender stereotypes concerning women on the basis of German-language electronic stories by Rachida Zoubid. By analyzing the gender role stereotypes regarding the acceptability of different roles and activities of three generations of Moroccan women of the twentieth century, the author concludes that the main gender role stereotypes of Islam are rooted (a woman as an obedient daughter, a woman as a humble wife, a woman as a caring mother, who is to give birth to a son-heir, a woman as an exemplary housewife) in Moroccan society of the twentieth century.

Key words: online literature, literary platform, electronic story, gender stereotype, gender role stereotype

Резюме

Стаття посвящена изучению гендерных стереотипов в отношении женщин на материале немецкоязычных электронных рассказов Рашиды Зубид. Путем анализа гендерно-ролевых стереотипов, касающихся приемлемости различных ролей и видов деятельности трех поколений марокканских женщин ХХ века, автор статьи приходит к выводу об укорененности основных гендерно-ролевых стереотипов мусульманства (женщина как послушная дочь, женщина как покорная жена, женщина как заботливая мать, которая должна родить сына-наследника, женщина как образцовая домохозяйка) в марокканском обществе ХХ века

Ключевые слова: сетевая литература, литературная платформа, электронный рассказ, гендерный стереотип, гендерно-ролевой стереотип

